

Gemengde buurten nemen een tussenpositie in

Verkleuring van steeds meer buurten

Bert Raets

Publicatiedatum CBS-website: 29 oktober 2010

Verklaring van tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
**	= nader voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2008–2009	= 2008 tot en met 2009
2008/2009	= het gemiddelde over de jaren 2008 tot en met 2009
2008/'09	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2008 en eindigend in 2009
2006/'07–2008/'09	= oogstjaar, boekjaar enz., 2006/'07 tot en met 2008/'09

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek - Grafimedia

Omslag

TelDesign, Rotterdam

Inlichtingen

Tel. (088) 570 70 70
Fax (070) 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax (045) 570 62 68

Internet

www.cbs.nl

Niet-westerse allochtonen wonen niet gelijk verspreid over Nederland, maar ruimtelijk geconcentreerd. Bijna de helft woont in het westen van het land, met name in de vier grote steden. En binnen de grote steden zijn allochtonen vaak weer woonachtig in specifieke *buurten*. In de afgelopen tien jaar is het aantal niet-westerse allochtonen in Nederland met ongeveer een kwart gestegen naar momenteel 11 procent van de bevolking. Het logische gevolg daarvan is dat steeds meer buurten huisvesting verlenen aan niet-westerse allochtonen. Tussen 2003 en 2009 is het aantal *gemengde buurten* flink toegenomen (met 15 procent) tot bijna drie duizend vijfhonderd. Deze stijging vond plaats in alle provincies.

Onderzoeken naar leefbaarheid in de buurt richten zich vaak vooral op buurten waarin niet-westerse allochtonen de meerderheid van de bevolking uitmaken. Gemengde buurten zijn veel minder vaak het expliciete onderwerp van onderzoek. In Nederland streven beleidsmakers juist naar het gemengd maken van met name allochtone wijken en buurten. Er wordt verondersteld dat een sociale of sociaaleconomische mix in de buurt positieve gevolgen heeft voor integratie en contacten tussen autochtonen en allochtonen. De buurt maakt deel uit van je dagelijks leven, waardoor de sociaaleconomische positie van de buurt –weliswaar in beperkte mate– invloed heeft op maatschappelijk succes van buurtbewoners (zie bijvoorbeeld Gijsberts et al. 2010, en Van der Laan Bouma-Doff, 2005). Daarnaast zijn er ook tegengeluiden, dat de samenstelling van de buurt geen rol speelt voor sociale relaties tussen kansarme en kansrijke mensen (zie Eijk, G. van, 2010).

Dit hoofdstuk gaat in op de ligging van gemengde buurten, wie er wonen en wat hun sociaal-economische status is. Daarna meer aandacht voor de vier grote steden: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht. Ingezoomd wordt op kenmerken van bewoners, leefbaarheid en voorzieningen bij gemengde buurten, in vergelijking met laaggeconcentreerde en hooggeconcentreerde buurten. In dit verband wordt als laaggeconcentreerd beschouwd buurten met minder dan 5 procent niet-westers allochtonen en hooggeconcentreerd met meer dan 50 procent niet-westers allochtonen.

1. Gemengde buurten vooral gelegen in steden

Gemengde buurten in Nederland

In 2009 zijn er in Nederland 7,1 duizend laaggeconcentreerde buurten; ruim twee maal zoveel als gemengde buurten. Toch wonen de meeste inwoners van Nederland in een gemengde buurt: ruim 8,7 miljoen tegen 7,2 miljoen inwoners in laaggeconcentreerde ofwel autochtone buurten. Het platteland, dorpen en kleine steden bestaan voor het overgrote deel uit laaggeconcentreerde buurten, terwijl de stedelijke gebieden, en met name de Randstad, veel meer uit gemengde en hooggeconcentreerde (allochtone) buurten bestaan (Figuur 1).

Naast de allochtone buurten in de steden vallen ook enkele landelijke hooggeconcentreerde buurten op. Dit is een gevolg van de aanwezigheid van asielzoekerscentra in het buitengebied. Bijvoorbeeld in de buurt Verspreide huizen Ter Apel (met 50 procent niet-westers allochtonen) ligt een van de grootste asielzoekerscentra in Nederland.

Ligging van gemengde buurten in de vier grote steden

Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht (G4) tellen samen 400 buurten, waarvan 300 gemengd. Vooral veel autochtone buurten zijn de laatste jaren opgeschoven naar een gemengde buurt. Voor de grote steden zijn de gemengde buurten verder onderscheiden naar *sterk of zwak gemengd*. Iets meer dan de helft van alle buurten in de G4 is sterk gemengd en telt meer dan 325 duizend allochtonen. Laaggeconcentreerde buurten komen vooral aan de rand van de steden voor (Figuur 2).

1. Verdeling van type buurten over nederland, 2009

Bron: CBS.

2. Bewoners van gemengde buurten

Meeste autochtonen in de G4 wonen in sterk gemengde buurten

De vier grote steden tellen tezamen slechts 21 laaggeconcentreerde buurten. De grote meerderheid van stedelijke inwoners wonen in gemengde buurten. De 700 duizend niet-westers allochtonen in de vier grote steden wonen hoofdzakelijk in gemengde buurten. In de sterk gemengde buurten wonen meer niet-westerse allochtonen dan in de hooggeconcentreerde buurten.

Minder kinderen en meer studenten in gemengde buurten

In gemengde buurten zijn minder kinderen (van 0 tot 14 jaar) dan in hooggeconcentreerde of laaggeconcentreerde buurten. Er zijn dan ook meer eenpersoonshuishoudens en minder gezinnen met kinderen in deze buurten. Bij hogere aandelen allochtonen in de buurt zien we minder bejaarden en mensen van middelbare leeftijd (van 45 t/m 64 jaar) in de buurt, en meer jongeren (van 15 t/m 24 jaar). Naarmate in een bepaalde buurt meer jongeren wonen, is de onveiligheidsbeleving groter.

2. Sterk- en zwak gemengde buurten in Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Den Haag, 2009

Bron: CBS.

Een deel van deze jongeren is student. In de meeste van hooggeconcentreerde en gemengde buurten wonen meer studenten dan het landelijk gemiddelde (4 procent van de bevolking). Bij laaggeconcentreerde buurten heeft het aandeel studenten een meer bescheiden omvang.

3. Leefbaarheid en voorzieningen in gemengde buurten

Gemengde buurten zijn dichtbevolkt

Een hoge bevolkings- en woningdichtheid, en een lagere woningkwaliteit kan voor overlast zorgen en daarbij negatief werken op de leefbaarheid van een buurt.

Hoewel er in de vier grote steden bijna evenveel sterk gemengde buurten zijn als zwak gemengde buurten, tellen de sterk gemengde buurten bijna een half miljoen meer inwoners dan de zwak gemengde. Dit komt omdat de sterk gemengde buurten zeer dicht bebouwd en bevolkt zijn: bijna 6 duizend inwoners per km², tegenover 3 400 inwoners per km² voor zwak gemengde buurten. De laaggeconcentreerde buurten nemen een uitzonderingspositie in met 295 inwoners per km². Hiermee is de bevolkingsdichtheid in laaggeconcentreerde buurten zelfs lager dan de gemiddelde bevolkingsdichtheid in heel Nederland. Hooggeconcentreerde buurten de kroon spannen met bijna 11 duizend inwoners per km². Buurten met hogere aandelen allochtonen zijn dichter bebouwd, én er wonen gemiddeld meer mensen in een woning. Beide zaken houden verband met de ongunstigere sociaal-economische positie van bewoners van buurten met hogere aandelen allochtonen. Dit is ook terug te zien in de waarde van de woningen. De WOZ-waarde van huizen in hooggeconcentreerde buurten is gemiddeld het laagst en die van laaggeconcentreerde het hoogst. Zwak- en sterk gemengde buurten zitten daar tussenin.

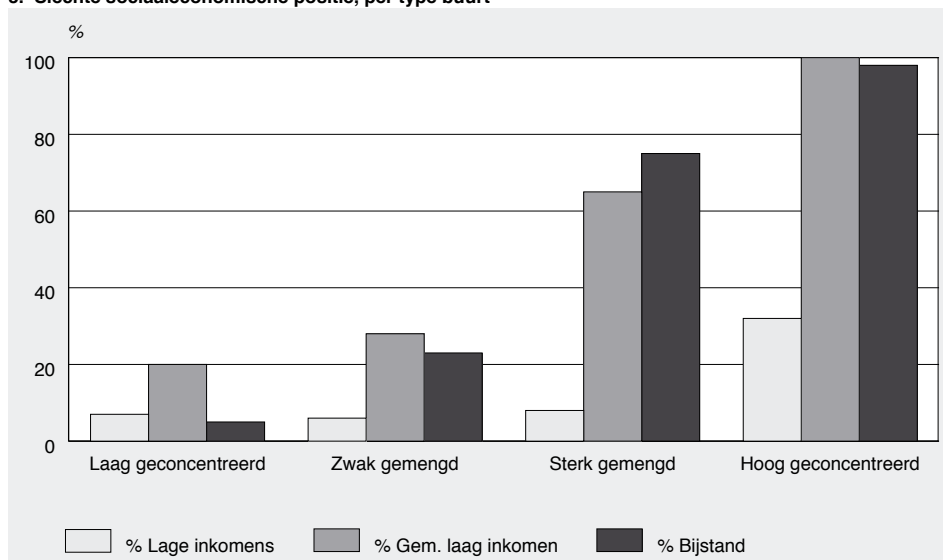
Weinig arme gemengde buurten

Sociaaleconomische positie van de buurt is afgemeten aan drie indicatoren:

- **Lage inkomens:** als meer dan de helft van de bewoners een laag inkomen heeft
- **gemiddeld inkomen:** - of dat onder het landelijk gemiddelde ligt
- **aantal bijstandsonvangers:** of dat boven landelijk gemiddelde ligt

Laaggeconcentreerde buurten hebben over het algemeen een gunstige sociaaleconomische positie. Zij scoren ook beter dan het landelijk gemiddelde. Voor zwak gemengde buurten geldt hetzelfde in iets mindere mate. Onder sterk gemengde buurten is de situatie ongunstiger, en de hooggeconcentreerde buurten hebben het hoogste aandeel buurten met een slechte sociaaleconomische positie (Figuur 3).

3. Slechte sociaaleconomische positie, per type buurt

Bron: CBS.

De hooggeconcentreerde buurten hebben te maken met (inkomens)armoede: in een derde van die buurten heeft de meerderheid van de bewoners een *laag inkomen*¹⁾. In alle allochtone buurten ligt bovendien het gemiddeld inkomen sterk beneden het landelijk gemiddelde en is het aandeel bijstandsonvanguende huishoudens hoger dan gemiddeld. Gemengde buurten, ook de sterk gemengde, zijn meestal geen buurten met veel armoedeconcentratie. Het aandeel arme buurten is vergelijkbaar met het landelijk aandeel. De meerderheid van de zwak gemengde buurten zit qua inkomensniveau boven, en qua aandeel bijstandsonvangers onder het landelijk gemiddelde (45 pro mille). Bij sterk gemengde buurten is dat anders; de meerderheid heeft een meer dan gemiddeld aantal bijstandsonvangers en een lager dan gemiddeld inkomen.

Binding aan de buurt

Buurten met veel huurwoningen hebben vaker te maken met probleemgedrag dan buurten met veel koopwoningen, zeker als dit samengaat met sociaaleconomische achterstand van de bewoners (Sampson et al., 2002). Landelijk heeft slechts 20 procent van alle buurten meer huur- dan koopwoningen. In de vier grote steden ligt dat anders, het aandeel buurten met in meerderheid huurwoningen bedraagt daar 68 procent. Niet-westerse allochtonen wonen vaker in buurten met veel huurwoningen.

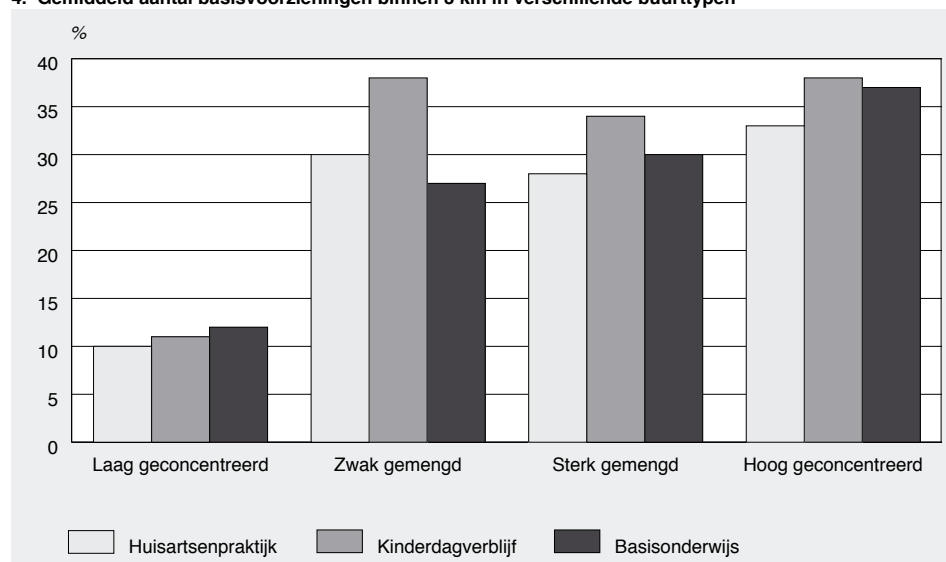
In 2005 heeft 32 procent van de laaggeconcentreerde buurten in de vier grote steden meer huur- dan koopwoningen. Onder de zwak gemengde buurten is bij 48 procent sprake van hoofdzakelijk huren en bij sterk gemengde buurten heeft 80 procent een meerderheid aan huurwoningen. Slechts één hooggeconcentreerde buurt heeft meer koop- dan huurwoningen.

Buurten met veel huurwoningen hebben vaak een veel snellere doorstroom van bewoners. In buurten met een steeds wisselende samenstelling voelen mensen weinig binding met de buurt. Inderdaad is de *verhuismobiliteit* in gemengde en hooggeconcentreerde buurten hoger dan in laaggeconcentreerde buurten. Wel moet daarbij bedacht worden dat laaggeconcentreerde buurten zelfs een lagere verhuismobiliteit hebben (78 per duizend inwoners) dan het landelijk gemiddelde (98 per duizend inwoners). Binnen de gemengde buurten liggen de zwak gemengde buurten met een verhuiscapaciteit van 115 duidelijk beneden de 146 op 1 000 inwoners bij sterk gemengde buurten. In hooggeconcentreerde buurten is de verhuismobiliteit nog veel hoger (197 per duizend inwoners).

Veel basisvoorzieningen in gemengde buurten

De aanwezigheid –of nabijheid– van *voorzieningen* spelen een belangrijke rol bij de leefbaarheid van de buurt. Voorzieningen ondersteunen de woonkwaliteit, door het aanbod van diensten of activiteiten. Tevens bevorderen voorzieningen als scholen, crèches, recreatie- en uitgaansgelegenheden het gemeenschapsgevoel van buurtbewoners en de sociale samenhang.

4. Gemiddeld aantal basisvoorzieningen binnen 3 km in verschillende buurttypen

Bron: CBS.

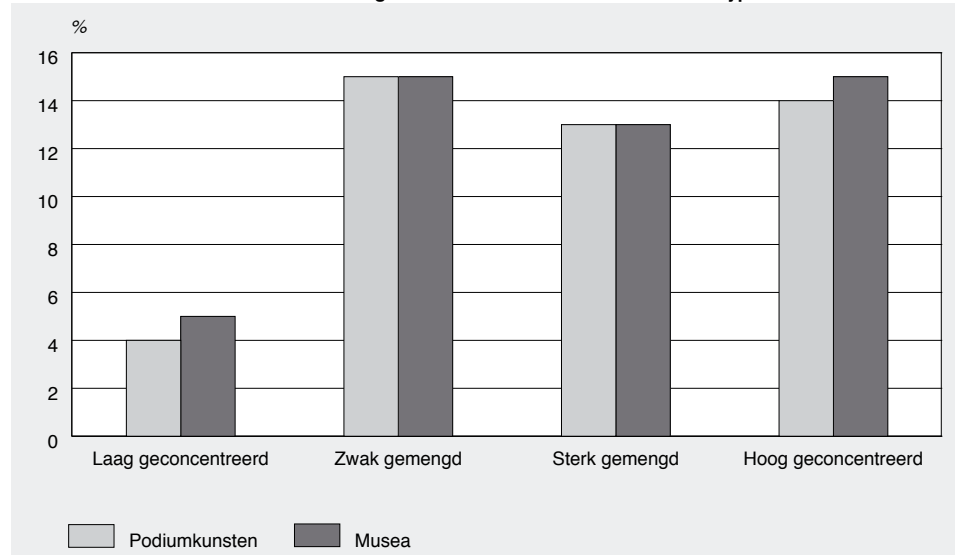
In de steden is de afstand tot voorzieningen over het algemeen veel kleiner dan op het platteland. In de vier grote steden liggen basisvoorzieningen als gezondheidszorg en onderwijs dan ook op korte afstand. Dit geldt voor bewoners van alle typen buurten. Bewoners van hooggeconcentreerde buurten hebben de kortste afstand tot voorzieningen. Zelfs in laaggeconcentreerde buurten van de vier grote steden ligt het aantal basisvoorzieningen binnen drie kilometer boven het landelijk gemiddelde.

Culturele voorzieningen vooral in gemengde buurten

De culturele voorzieningen (bibliotheken, theater, podiumkunsten en musea) zijn ruim aanwezig in gemengde buurten. Bewoners van laaggeconcentreerde buurten moeten nog het verst reizen naar de verschillende culturele voorzieningen. Dat bewoners in laaggeconcentreerde buurten relatief ver af wonen van voorzieningen heeft alles te maken met de lage bevolkingsdichtheid en – voor typisch ‘stadse’ voorzieningen als theaters en musea – de perifere ligging van deze buurten.

De vele voorzieningen in gemengde en hooggeconcentreerde buurten moeten echter wel gedeeld worden met veel anderen. Door het grotere aantal voorzieningen hebben bewoners van deze buurten echter wel meer keuzemogelijkheden dan bewoners van laaggeconcentreerde buurten. Dit kan een aantrekkelijk aspect zijn van het wonen in deze buurten.

5. Gemiddeld aantal culturele voorzieningen binnen 5 km in verschillende buurttypen

Bron: CBS.

4. Conclusie

De gemengde buurt biedt kansen voor een beter leefbare buurt

Het platteland, dorpen en kleine steden bestaan voor het overgrote deel uit laaggeconcentreerde buurten, terwijl de stedelijke gebieden, en met name de Randstad, veel meer uit gemengde en hooggeconcentreerde buurten bestaan. In de vier grote steden zijn gemengde buurten feitelijk de norm. Slechts een zeer beperkt aantal buurten heeft minder dan 5% allochtonen.

Gemengde buurten blijken een middenpositie in te nemen tussen de (welvarende) laaggeconcentreerde buurten en de (problematische) hooggeconcentreerde buurten.

In veel gevallen zijn de indicatoren voor de zwak gemengde buurten ongeveer vergelijkbaar met het landelijk niveau. Dit is bijvoorbeeld het geval voor verhuismobiliteit en voor de indicatoren voor de sociaaleconomische positie van de buurt. In deze opzichten zijn de zwak gemengde buurten dus 'gemiddeld' of 'normaal' te noemen.

Sterk gemengde buurten vertonen meer overeenkomsten met hooggeconcentreerde buurten. In veel gevallen hebben sterk gemengde buurten een ongunstige sociaaleconomische positie.

De afstand tot en beschikbaarheid van voorzieningen in gemengde buurten is goed. Of het nu gaat om scholen, kinderopvang, zorginstellingen of culturele voorzieningen, de voorzieningen liggen op korte afstand en er is een ruime keus.

Literatuur

Eijk, G. van (2010). *Unequal networks, Spatial segregation, relationships and inequality in the city*, Amsterdam, IOS Press.

Gijsberts, M., Vervoort, M., Havekes, E., en Dagevos, J. (2010). *Maakt de buurt verschil? De relatie tussen etnische samenstelling van de buurt, interetnisch contact en wederzijdse beeldvorming*. Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau.

van der Laan Bouma-Doff, W, mmv A. van Putten. 2005. *De buurt als belemmering?* Van Gorcum.

Sampson, R.J., J.D. Morenoff en T. Gannon-Rowley (2002). Assessing 'neighborhood effects': social processes and new directions in research. In: Annual Review of Sociology, jg. 28, p. 443-478.

Begrippen

De eerste keer dat een begrip uit onderstaande lijst in de tekst voorkomt, is deze cursief gedrukt.

Buurten – Gemeenten zijn onderverdeeld in wijken en buurten. Buurten vormen het laagste regionaal niveau en zijn afgebakend vanuit bebouwingsoogpunt of sociaal-economische structuur. Het aantal buurten bedroeg op 1 januari 2009 meer dan 11 500.

Gemengde buurt – Tot gemengde buurten worden hier gerekend, buurten met minimaal 5% en maximaal 50% niet-westerse allochtonen. Voor de grote steden is een onderscheid gemaakt tussen sterk en licht gemengde buurten. Een licht gemengde buurt heeft een aandeel niet-westerse allochtonen van 5 tot en met 15 procent. Bij sterk gemengde buurten ligt dit aandeel boven de 15 en tot en met 50 procent.

Laag inkomen – Een laag inkomen is een besteedbaar inkomen dat lager was of gelijk aan het 40-procentpunt van de landelijke inkomensverdeling (onder de 14,2 duizend euro in 2007).

Laag geconcentreerde buurten – Hiertoe zijn gerekend buurten met minder dan 5% niet-westerse allochtonen.

Hooggeconcentreerde buurten – Hoog geconcentreerde buurten hebben meer dan 50% niet-westerse allochtonen

Niet-westers allochtonen – Allochtonen worden onderverdeeld in westers en niet-westers op grond van hun geboorteland. Tot de categorie 'niet-westers' behoren allochtonen uit Turkije, Afrika, Latijns-Amerika en Azië met uitzondering van Indonesië en Japan.

Verhuismobiliteit – De verhuismobiliteit is het aantal verhuizingen naar of van een bepaalde regio per 1 000 van de totale bevolking in die regio. De verhuismobiliteit van een wijk of buurt is bepaald door debinnengemeentelijk verhuisde personen in die wijk of buurt plus de halve som van vestigers in de wijk of buurt plus de halve som van vertrekkers uit de wijk of buurt.

Voorzieningen – Locatie die bezocht kan worden door personen. De locatie sluit aan bij het gebruik in het dagelijks leven of culturele voorzieningen. Bij de afstand gaat het om de gemiddelde afstand van alle bewoners in de buurt tot de dichtstbijzijnde voorziening over de weg.